

bestaan. Hier vonden we een als beerput gebruikte houten ton waaruit een compleet kookpotje tevoorschijn kwam. Op een bepaald moment in de veertiende eeuw is de put als gevolg van brand buiten gebruik geraakt en dichtgegooid.

Aan het eind van de veertiende eeuw werd het huis naar achteren uitgebreid. De iets aflopende bodem werd geëgaliseerd met puin en afgedekt met een bakstenen vloer. Zo was rond 1400 de eerste fase van de onderzochte kelder ontstaan.

In de zestiende eeuw werd het vloerniveau van de kelder nogmaals verhoogd en werd er een plavuizenvloer gelegd. In een hoek was een iets dieper gelegen ruimte uitgespaard die voor speciale opslag gediend zal hebben. Op een bepaald moment heeft men er afval ingegooid en vervolgens met tras (een waterdichte specie) hermetisch afgesloten. Omdat er veel fragmenten van een rijk versierde Westerwald-kan met het jaartal 1595 tussen het afval zaten, moet dit dus na 1595 en vermoedelijk in het begin van de zeventiende eeuw gebeurd zijn. Bij een dergelijke bewuste afsluiting van een hoeveelheid afval kun je je afvragen of dit afval mogelijk een rol heeft gespeeld bij een besmettelijke ziekte, al blijft dit uiteraard speculatie.

# Tenslotte...

## Watersnood-evacués in 's-Hertogenbosch

---

Het is noodzakelijk dat veel gemeentelijke archiefbescheiden vernietigd worden: niet alles *hoef*t bewaard te blijven en bovendien *kan* niet alles bewaard blijven. Zo worden ondermeer alle cliënten-dossiers van de Sociale Dienst vernietigd als betrokkene vijf geen jaar financiële ondersteuning meer van deze instelling heeft ontvangen. Nu is bij toeval is een groot aantal stamkaarten bewaard gebleven van evacués van de watersnoodramp van 1953. In de eerste weken van februari van dat gedenkwaardige jaar vonden zij een gastvrij onderdak in de stad en bij Bosschenaren. Alfabetisch werden de kaarten bewaard van personen en gezinnen die bij families ondergebracht werden of die een eigen huisvesting kregen. Op naam van de instelling zijn de kaarten bewaard gebleven van geëvacueerden die in een groter gebouw (bejaardenhuis, jeugdgebouw, klooster) een gezamenlijk onderdak vonden; de door de gemeente verstrekte gelden werden aan die instelling overgemaakt. In de eerste week van februari was 's-Hertogenbosch dus één van de steden waar grootscheeps hulp geboden werd.



*In de veemarkthallen werden de Watersnoodevacués opgevangen. Zij kregen daar ondermeer kledingpakketten van Het Rode Kruis. Vervolgens werden de evacués elders ondergebracht. De foto is gemaakt in het restaurant van de Veemarkt. foto: stadsarchief 's-Hertogenbosch.*

Vele evacués kwamen naar de Veemarkt. Vandaar vonden zij een gastvrij onderdak elders in de stad. Drie dagen na de ramp waren er 1.200 evacué's in 's-Hertogenbosch. Via de Veemarkt werden ook zo'n 900 stuks vee tijdelijk ondergebracht bij boeren in de omgeving. De meeste vluchtelingen waren afkomstig uit het Zuidhollandse Overflakkee, waar het dorp Oude Tonge één van de zwaarst getroffen gemeenten van het land was. Opmerkelijk trouwens dat er veelal gesproken werd en wordt over de ramp in Zeeland: veel slachtoffers vielen in Zuid-Holland en westelijk Brabant! De bewaard gebleven stamkaarten worden uit historisch oogpunt niet vernietigd.

Recent, tijdens de 40-jarige herdenking van de ramp, bleek opnieuw dat een aantal personen na verloop van jaren terugkomt op gebeurtenissen die zich zo ingrijpend vroeger in hun leven hebben afgespeeld. Ten aanzien van gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog was dit reeds langer bekend, maar het oprakelen van hetgeen jaren onderdrukt was tijdens de herdenkingen bracht voor de watersnood-overlevenden dikwijls vele vragen naar boven.

De evacués werden niet opgenomen in het Bossche bevolkingsregister, omdat ze hier slechts tijdelijk verbleven (vergelijking: de vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië zijn evenmin genoteerd in

het bevolkingsregister van de gemeente). Persoonlijke gegevens zijn nu enkel te achterhalen aan de hand van de bovengenoemde stamkaarten. Deze kaarten -thans allemaal alfabetisch geordend op naam van de evacués- bevatten de gezinssamenstelling, de namen en adressen van de kwartiergevers en gegevens over financiële ondersteuning (kwartiergeld, zakgeld, voeding, reisgeld, studiefinanciering) en vermelden tevens wanneer betrokkene naar elders is verhuisd: hetzij teruggekeerd naar de oorspronkelijke woonplaats, hetzij ergens anders in Nederland een nieuwe toekomst zoekend.

Privacy is een bekend begrip. Dat betekent dat deze stamkaarten niet voor iedereen ter inzage zijn. De betrokken ex-geëvacueerden kunnen zondermeer deze kaarten inzien; het is tenslotte hun eigen verleden. Derden (bijvoorbeeld Bosschenaren die onderdak hebben aangeboden) kunnen gegevens over de geëvacueerden ontvangen die bij hen onderdak hebben gevonden: de kaarten zelf zijn voor hen niet ter inzage. Met het ouder worden van betrokkenen en een terugblikken op het eigen leven komt bij velen deze episode uit 1953 ook weer gedeeltelijk voor de geest. De registratie-kaarten kunnen hen helpen het geheugen op te frissen.